



การเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่บ้านป่าห่า*

หน่วย นาแห้ว

ไก่พื้นเมืองเป็นไก่ที่มีเลี้ยงอยู่คู่กับครอบครัวเกษตรกรไทยมานานแล้ว ในแต่ละบ้านจะมีเล้าไก่ หรือไม้ที่มีต้นไม้เป็นที่อยู่อาศัยของไก่ อาหารการกินของสัตว์เลี้ยงชนิดนี้ไม่ได้ยุ่งยาก เพียงแต่หากินเศษอาหารหรือยามเย็นอาจได้รับอาหารจากเจ้าของโปรยให้กิน เพียงเท่านั้นเจ้าของจะมีไข่และโปรตีนจากเนื้อไก่ไว้บริโภคได้อย่างดีทีเดียว

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองนั้นมีการส่งเสริมกันมากพอสมควร แต่ที่จะประสบผลสำเร็จหรือดูเป็นแบบอย่างได้นั้นมีน้อย สำหรับลุงเพชร อินทยศ แล้วถือว่าเขาเป็นคนที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองได้ดี และไก่พื้นเมืองนี้เองได้เป็นพื้นของอาชีพเกษตรกรอย่างอื่นเป็นต้นว่า การเลี้ยงหมู และวัว

ลุงเพชรเป็นเกษตรกรอยู่บ้านป่าห่า เลขที่ 32 ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ห่าเป็นไม้ผลพื้นบ้านชนิดหนึ่ง ต้นสูง ผลมีขนาดเล็ก รสชาติหวานอมเปรี้ยว เนื่องจากบริเวณนี้มีไม้ห่าขึ้นอยู่มาก จึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่าป่าห่า ปัจจุบันทราบว่าไม้ชนิดนี้มีน้อย

ลุงเพชรเริ่มต้นอาชีพของตนเองจากชาวนา จากนั้นก็เข้าทำงานเป็นลูกจ้างอยู่ที่ป่าไม้เขต จังหวัดเชียงใหม่ อาชีพลูกจ้างไม่ได้สร้างความร่ำรวยให้เขา แต่ก็สามารถเลี้ยงครอบครัวที่มีเมียและลูก 3 คนได้ ถึงแม้ปลายเดือนบางเดือนจะเข้าสโมสกรก็ตาม

เมื่อปี 2527 ขณะนั้นลุงเพชรอายุได้ 49 ปี เงินเดือนที่ได้รับ 1,300 บาท เขาเห็นว่าลูกเติบโต บางคนเป็นฝั่งเป็นฝาไปแล้ว จึงลาออกจากการมาทำการเกษตรจริงจังในที่ดินของตนเองจำนวน 4 ไร่เศษ ซึ่งปลูกข้าวเป็นประจำอยู่แล้ว ในปีเดียวกันนั้นอาจารย์อภิชัย รัตนวราหะ จากเกษตรแม่โจ้ ได้มาส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่นี้ ลุงเพชรเริ่มเลี้ยงไก่จาก 2 ตัว เป็นไก่พื้นเมือง หรือไก่ชนที่นำมาจากอำเภอพร้าว

ที่นาลุงเพชรอยู่ห่างจากบ้านราว 200 เมตรเศษๆ นอกจากนาแล้ว ยังมีที่ดอนริมห้วยอีกจำนวนหนึ่ง บริเวณนี้เองเป็นชัยภูมิเหมาะสมที่จะเลี้ยงไก่มาก จากการสังเกตดูเล้าไก่ทำได้ง่ายๆ ต่อจากเถียงนาอีกทีหนึ่งดูแล้วโปร่ง

* จาก วารสาร มติชนบท เทคโนโลยีชาวบ้าน ปีที่ 4 ฉบับที่ 41 กุมภาพันธ์ 2535

ไก่ที่เริ่มเลี้ยงจาก 2 ตัว จำนวนไก่จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนถึง 200 ตัว ในช่วงที่มีปริมาณมากที่สุด

การเริ่มเลี้ยงไก่นี้ได้รับคำแนะนำจากลุงเพชรว่า อย่างแรกควรอยู่ห่างจากชุมชนจะดีมาก เพราะเรื่องสุขาภิบาลโรคแล้วจะได้เปรียบตรงที่การนำโรคมาติดจากไก่ฝูงอื่นจะไม่มี ส่วนโรงเรือนนั้นได้รับคำบอกเล่าว่ามีความจำเป็นน้อยเพราะไก่พื้นเมืองมีความแข็งแรงทนทาน บินเก่ง บางตัวอาจจะนอนตามต้นไม้ก็ได้ ส่วนพันธุ์ไก่นั้นให้คัดพ่อแม่ที่ตัวใหญ่ไว้เป็นดีที่สุด

เมื่อนำไก่สาวมาเลี้ยงในเวลาไม่นานนักไก่จะไข่และฟักให้ลูก สำหรับไก่ที่มีหลายแม่แล้ว เมื่อลูกที่ออกมาจะแยกแม่ออกจากกันโดยเด็ดขาด จากนั้นนำไปขังไว้ในสุ่มสี่เหลี่ยม กลางคืนอากาศหนาวเย็นจะใช้แม่ไก่ตัวใดตัวหนึ่งก็ได้ที่ฟักไข่ออกมาไม่นานนักเป็นตัวกกลูกไก่ ทำอย่างนี้จะไม่มีปัญหา ขอให้ลูกไก่ไม่ล้นอกตัวที่ฟักเป็นอันใช้ได้ ไก่ที่ฟักจะไม่แสดงความรังเกียจไก่ตัวน้อยแต่อย่างใด ระยะเวลาที่อยู่ในสุ่มสี่เหลี่ยมนี้กินเวลา 20 วันจากอีกเดือนเศษๆ ไม่ต้องใช้แม่ไก่กกเพราะลูกไก่แข็งแรงแล้ว อีกทั้งแม่ไก่ก็เปื้อนลูก ลุงเพชรบอกว่ามันหน่ายลูกและไปมีชีวิตรใหม่

ไก่อ่านหรือไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงอยู่ ใช้เวลา 3 เดือนเศษๆ ก็สามารถจับขายได้ แต่ให้ตี 4 เดือนขึ้นไปอาหารของไก่ที่นี้ผู้เป็นเจ้าของบอกว่า ส่วนใหญ่ไก่อ่านเองตามธรรมชาติ ที่มีมากจะอยู่ในช่วงเก็บเกี่ยวข้าว ไก่อ่านนี้จะเก็บข้าวเปลือกที่ตกหล่น อ้วนท้วนสมบูรณ์มากที่สุด ซึ่งถึงฤดูเก็บเกี่ยว หรือย่างเข้าหน้าหนาว ในหมู่บ้านเหนือจะพูดกันเสมอว่า “ไก่อ่านเต็มแล้ว ข้าวเต็มฉาง สตางค์เต็มกระเป่า” นับเป็นคำพูดที่ไม่ผิดไปจากความจริงเลย การให้อาหารนั้นหากนอกเหนือไปจากฤดูการเก็บเกี่ยว ลุงเพชรจะไปหาหัวปลวกจากป่ามาเป็นอาหารเสริมให้ไก่หรือไม่ยวมเย็นหวานข้าวให้กินนิดหน่อยเป็นการเชื่อกันว่าจำนวนไก่อ่านจะสุขสบายดีหรือไม่ ขาดหายไปกี่ตัว เรื่องอาหารนี้ไม่เปลืองเลย

การสุขาภิบาลไก่เป็นเรื่องจำเป็นมากตั้งแต่มีการมาส่งเสริมของอาจารย์อภิชัย ในเรื่องการทำวัคซีน ลุงเพชรปฏิบัติตามมิได้ขาด เริ่มแรกมีการหยอดจุ่มให้ลูกเจี๊ยบเพื่อป้องกันโรคคอหิวด์ ส่วนไก่โตมีการแทงปีกป้องกันฝีดาษ การให้วัคซีนลุงเพชรบอกว่าได้ประโยชน์มาก ไก่อ่านจะไม่รอดตายทั้งหมด แต่จะมีการสูญเสียเล็กน้อย แต่แต่ละปีไก่อ่านด้วยโรคห่าไม่เกิน 5 เปอร์เซ็นต์ บางปีไม่มีเลย ข้อที่บ่งบอกอีกอย่างว่า การสุขาภิบาลไก่อ่านคือ น้ำในลำห้วยใสสะอาดมากไก่อ่านจึงปลอดภัยจากโรค

เทคนิคอย่างหนึ่งของการเลี้ยงไก่ที่นี้ลุงเพชรบอกว่า หน้าฝนความชื้นมาก ไก่อ่านตัวเล็กมักจะตาย ไข่ไก่ที่ออกมาฟักไม่ค่อยเป็นตัว ช่วงนี้จะมีกรฟักการเลี้ยงไก่ชั่วคราว

ไม่เลี้ยงขุนเป็นจำนวนมาก แต่จะรักษาพ่อแม่ไก่ไว้ ที่มีไข่ออกมากมากอาจจะเก็บไปทำกับข้าว พออย่างเข้าฤดูเก็บเกี่ยวจึงเพิ่มเพาะลูกอีกทีหนึ่ง

การขายไก่นั้นสะดวกมาก ลุงเพชรบอกว่าถ้ามีไก่อยู่ยกมือก็ได้เงินแล้ว เพราะจะมีพ่อค้าติดตะกร้าหลังรถมอเตอร์ไซค์วิ่งหาซื้อไก่อยู่ไม่ได้ขาด เพียงยกมือพ่อค้าจะมาซื้อ ว่ากันเป็น 10 ที่ขายกันอยู่ทุกวันนี้ 10 ตัว 400 บาท ไก่ที่ขายตัวละประมาณ 1 กิโลกรัม ราคาขนาดนี้ผู้ซื้อไม่ต่อ ลุงเพชรบอกว่า ไก่จะทำรายได้ให้กับตัวเองตัวละ 10 บาทต่อตัวต่อเดือน อย่างไรก็ตาม หากอายุมากขึ้นไก่ที่มีอยู่ก็ต้องขายไป เพราะผลตอบแทนที่จะกลับมาสู่เจ้าของน้อยลง เมื่อคิดเทียบกับปริมาณอาหารที่กินเข้าไปแล้ว

ไก่ที่ขายเปรียบเทียบกับราคาแล้ว เมื่อก่อนราคาไม่ดีเท่าปัจจุบัน อย่างปี 2527 ที่เริ่มเลี้ยงใหม่ๆ ไก่แม่สาวตัวหนึ่งก็ 20 บาท แต่เดี๋ยวนี้อย่างน้อยต้อง 30 แล้ว

การคัดไก่นั้นในฝูงจะมีตัวผู้กับตัวเมีย 1 ต่อ 7 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่พอดี หากมีมากอาจจะประสบปัญหาการจิกตีกัน ไก่ที่ขายไปส่วนมากจะเป็นตัวผู้

ระยะปีเศษๆ ที่เลี้ยงไก่ลุงเพชรมีเงินเก็บอยู่บ้างพอสมควร ในปี 2528 เขาได้ตัดสินใจซื้อลูกหมูมาเลี้ยงในราคาตัวละ 300 บาท เงินที่ซื้อหมูมาจากไก่นั้นเอง หมูที่เลี้ยงใช้เศษอาหาร รำ ปลายข้าว เมื่อหมูโตขึ้นลุงเพชรจ้างหมูตัวผู้ที่มีลักษณะดีมาทับเพื่อเอาลูกชาย การเลี้ยงหมูเป็นไปด้วยความราบรื่นมาก ปัจจุบันมีแม่หมูอยู่ 4 ตัว ล้วนแล้วแต่ท้องโตๆ ทั้งนั้น อีกไม่นานคงมีลูกมาให้ลุงเพชรขายนับเงินอย่างสบายๆ งานเลี้ยงหมูอาจจะเน้นในช่วงฝนชุก เป็นระยะที่ไก่ในเล้ามีปริมาณน้อยลงแล้ว

ผู้เป็นเจ้าของบอกว่าหมูทำรายได้ให้ในช่วงๆ ต่างจากไก่ที่มีเมื่อไหร่ก็ขายได้เมื่อนั้น

ในปี 2529 ลุงเพชรอยากเลี้ยงสัตว์ใหญ่กับเขาบ้าง จึงตัดสินใจซื้อวัวขาวลำพูน ซึ่งเป็นวัวพันธุ์พื้นเมืองของจังหวัดลำพูนนั่นเอง ราคาวัวที่ซื้อ 1,800 บาท จำนวน 1 ตัว ที่ซื้อได้ราคานี้เขาบอกว่า เมื่อก่อนตัวผอมโซมาก เมื่อนำมาเลี้ยงไม่นานราคาสูงขึ้นเป็น 6,000 บาท เพราะเลี้ยงดูดี เอาใจใส่มากทั้งหญ้าและฟางจะไม่มีขาด

ระยะเวลาตั้งแต่ ปี 2529 จนถึงทุกวันนี้ลุงเพชรมีวัวรวมทั้งหมด 9 ตัว พันธุ์หลักเป็นขาวลำพูน บางตัวจะเลือดบราห์มันผสมอยู่ โดยจ้างให้วัวของเพื่อนบ้านมาทับ

อาชีพการเกษตรของลุงเพชรที่ทำอยู่ลุงเพชรบอกว่ามีปัญหาบ่อย นาข้าวทำได้ทุกปีเพราะมีชลประทาน ไก่เลี้ยงตามคำแนะนำ ไม่มีขโมย จะมีเพียงพังพอนเท่านั้น ให้มัดลูกไก่ร้องเจี๊ยบๆ ไว้ จากนั้นให้ขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ คอยส่องด้วยปืนแก๊ป ลุงเพชรแนะนำแต่ตัวเองบอกว่าไม่เคยทำกลัวบาปงานอย่างอื่นแล้วไม่มีปัญหา

การทำงานของลุงคนนี้ จึงมีเพียงภรรยา คือ ป้าวันดีเท่านั้นที่คอยช่วยเหลือเมื่อก่อนป้าวันดีไม่เข้าใจการทำงานนัก เพราะคุ้นอยู่เฉพาะงานนา แต่เมื่อทำแล้วได้ผลดี จึงช่วยกันเข้มแข็งตั้งแต่ให้อาหารไก่ เปลี่ยนที่ผูกล่ามวัว เป็นต้น

เปิดเทศเป็นสัตว์ตัวหนึ่งที่มีเสียงมากพอสมควร เปิดเทศทำรายได้ให้ดีมาก ราคาขายต่อตัวไม่ใช่น้อย ผู้เป็นเจ้าของบอกว่าจะขยายออกเรื่อยๆ เพราะเปิดเทศทนทานต่อดินฟ้าอากาศเกิดโรครยาก อาหารกินก็มีไม่มากนักจะเป็นสัตว์เลี้ยงที่ดีได้ในอนาคต

ถามถึงรายได้ลุงเพชรและป้าวันดีบอกว่าไม่มาก แต่ไม่ขัดสน ไม่ต้องซื้อหาอะไรมาก อย่างข้าวปลูกเอง พืชผักก็มีอยู่ เงินที่ขายไก่ขายหมู เดียวนี้ไม่ต้องลงทุนซื้อวัวซื้อหมูแล้ว มีเหลือไปฝากธนาคารที่สันกำแพงทุกปี

สิ่งที่ลุงเพชรจะลืมเลือนไม่ได้ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้เขาได้สู้ชีวิต และบากบั่นมากทุกวันนี้คือ เมื่อปี 2527 หลังจากที่ลุงเพชรออกจากงานป่าไม้มาไม่นาน ลุงเพชรมีโอกาสเฝ้ารับเสด็จในหลวงที่เสด็จมายังอ่างเก็บน้ำห้วยลานไม่ไกลจากป่าห้านัก ลุงเพชรบอกว่า “ผมเห็นเหนือพระองค์ไหลเต็มพระพักตร์ อีกทั้งพระองค์ท่านสวมใส่เสื้อผ้าธรรมดา ผมมาคิดดูแล้วนำมาเป็นคำสอนได้อย่างดี ที่เหนือพระองค์ไหลเต็มพระพักตร์ แสดงว่าท่านสอนให้เราอดทน ส่วนท่านสวมใส่เสื้อผ้าธรรมดา ท่านได้สอนให้เราประหยัดไม่ทราบว่าเป็นบ้านที่ไปด้วยกัน วันนั้นจะคิดอย่างผมไหม แต่ผมคิดและนำมาสั่งสอนลูกเมียอยู่เป็นประจำมิได้ขาด”

ลุงเพชรบอกว่า การทำงานนั้นคิดอยากทำก็ทำเลยไม่ต้องพูด มีคติเตือนใจข้อหนึ่งที่ลุงเพชรว่าไว้น่าฟังมาก เขาจะเขียนคำนี้ติดอยู่ฝาบ้านให้จดจำทุกวันว่า “ถ้าเหนือโคลไหลย้อยหน้า ไม่มีคำว่าน้ำตาจะเซ็ดหัวเขา”

เพื่อนบ้านหลายคนที่อยู่ใกล้เคียงกันเริ่มเห็นความสำคัญของการเกษตรแบบลุงเพชร หลายคนเอาเยี่ยงอย่างและเริ่มขยายออกไป

นับเป็นการสำเร็จของเกษตรกรเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่น่าสนใจคนหนึ่ง สิ่งที่เป็นอยู่จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าขาดความบากบั่น ความมานะพยายาม เป็นอย่างนี้แล้วการงานของเกษตรกรรายนี้คงก้าวหน้ากว่าที่เป็นอยู่ เพราะเวลายังเหลืออีกมากสำหรับเกษตรกรทำจริงคนนี้

 ที่มา : วารสารเกษตรก้าวหน้า ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน 2535